

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Idékatalog

Idéer til formidling af
Langeland Kommunes landskaber

Indhold

Inspiration til dialog om landskabet	3
Idéer til at skabe ejerskab til landskabet	4
Idéer til at formidle landskabet	6
Idéer til at opleve landskabet	8
Idéer til at passe på landskabet	10
Idéer til at udvikle og styrke landskabet	12

Idékataloget er udarbejdet af Naturstyrelsen og Langeland Kommune i samarbejde med NIRAS og PLANVÆRKSTEDET

Fotos: Side 4 Ole Bandholm Foto,
øvrige fotos PLANVÆRKSTEDET

ISBN: 978-87-7279-321-4

November 2013

Inspiration til dialog om landskabet

Med Landskabsatlas for Langeland Kommune har kommunens indbyggere, politikere og planlæggere fået et nyt redskab til at gå i dialog om de planlægningsmæssige beslutninger, der har betydning for kommunens landskaber. Som et nyttigt supplement til Landskabsatlas for Langeland Kommune er der udarbejdet et idékatalog fyldt med idéer.

Hvor landskabsatlasset bygger på en bearbejdning af den eksisterende viden om Langelands landskaber, så sætter idékataloget fokus på de meget forskellige landskaber, og kataloget kommer med bud på, hvordan man kan formidle landskabets kvaliteter og potentiale på nye, spændende måder. De mange idéer er opstået i arbejdet med landskabsatlasset, men ikke mindst i den åbne og inkluderende proces, hvor mange "landskabsambassadører" i lokalområdet med interesse for landskaber, natur og planlægning tog aktivt del i arbejdet med idékataloget.

Idékataloget er dermed resultatet af de workshopper og temamøder, der blev

afholdt i forbindelse med udarbejdelsen af Landskabsatlas for Langeland Kommune. Under disse dage deltog op til 30 lokale landskabsambassadører fra både Langeland og Strynø med både kreativt og værdifuldt input til atlasset.

Samlet set er idékataloget en bred og inspirerende vifte af ideer til, hvordan man kan sætte fokus på Langelands værdier og de oplevelser, der er i landskabet. I idékataloget er idéerne præsenteret med fokus på landskabet og det store potentiale, som landskabet repræsenterer, og kataloget vil være med til at sikre et bedre grundlag og forståelse for landskabet og planlægning,

når der skal træffes politiske beslutninger om, hvordan vi skal bruge og passe på landskabet i fremtiden.

Naturstyrelsen vil gerne rette en stor tak til alle deltagerne på både workshopper og temamøder i forbindelse med udarbejdelsen af landskabsatlasset og idékataloget. Selvom idékataloget er rettet mod Langeland Kommune, så er håbet, at alle kommuner, organisationer, foreninger, erhvervsliv eller enkeltpersoner vil lade sig inspirere af de mange ideer, så de kan bidrage til en god dialog om mulighederne og potentialet i landskaberne i hele Danmark.

Naturstyrelsen

Naturstyrelsen og Langeland Kommune har udarbejdet et landskabsatlas. I atlasset formidles kommunens landskaber i 16 forskellige områder. Landskabsatlasset er udarbejdet som et planlægningsredskab med afsæt i en forudgående landskabskarakterkortlægning. Læs mere om atlasset og kortlægningen på www.nst.dk og www.langelandkommune.dk

Idéer til at skabe ejerskab til landskabet

Involver og skab ejerskab

Når man arbejder med landskabskarakterkortlægning og formidling af landskaber er det vigtigt at overveje, hvordan man sikrer tværfaglighed i formidlingen allerede fra starten. Landskabskortlægningen udføres ofte af få personer, men resultatet skal kunne bruges af mange. Ofte vil de, der anvender resultaterne, ikke have samme faglige baggrund, som de der har tilvejebragt dem. Derfor er det en styrke for både landskabskortlægningen og den efterfølgende formidling, hvis flere fagligheder inddrages undervejs. Vælger man at udarbejde et landskabsatlas på baggrund af en landskabskarakterkortlægning, er det en god idé at hente inspiration fra lokale ildsjæle og landskabskyndige, som ofte har nye vinkler og et unikt kendskab til det landskab, som beskrives i kortlægningen.

Lav en formidlingsstrategi

Allerede ved opstart af landskabskarakterkortlægningen er det en god idé at udarbejde en strategi for, hvordan kortlægningen skal formidles. Her er det vigtigt at tænke på, hvem der efterfølgende kan have glæde af kortlægningen. Det gælder politikere, men også turisterhvervet, skolerne og kommunens øvrige brugere - tænk bredt. Det er også vigtigt at drøfte, om der på sigt kan komme udfordringer i forhold til landskabsplanlægningen, som vil være gode at få belyst og formidlet. Tag kommunikationskyndige med på råd og tænk tværfagligt.

Inviter til workshops og idéudvikling

Tilrettelæg forskellige møder eller events, hvor landskabet er i fokus, og hvor lokale kræfter inviteres til at fortælle om "deres" landskab. Det kan være i forbindelse med udstillinger, hvor lokale kunstnere præsenterer deres billeder fra Langeland eller i form af foredrag om landskabet. Der kan også være erfaringsopsamling fra øvrige brugere.

Det vigtige er, at der stilles skarpt på at formidle og på at skabe forståelse for landskabet. Sørg for at invitere bredt, så det ikke kun er de landskabskyndige, der kommer til orde.

Den utraditionelle vinkel

Den utraditionelle vinkel

Inviter børn og unge fra de lokale skoler til at fotografere og fortælle om de landskaber de holder af og færdes i. Andre grupper er også vigtige at få i tale. F.eks. den ældre del af befolkningen som jo har set landskabet udvikle sig over tid.

Skab netværk

På Langeland findes en række aktiviteter

og foreninger, som er tæt forbundet med det omgivende landskab. De lokale overnatningssteder, fritidsklubber, spisesteder, lokale gårdbutikker, turistforeningen og naturfredningsforeningen er bare nogle af dem. Med en koordineret indsats kan landskabet gøres til omdrejningspunkt for nye oplevelser, ture, events mv.

Udpeg landskabsambassadører

På Langeland findes der en række ildsjæle, som har en stor viden om landskabet. Nogle af dem kan, hvis de er interesserede, udnævnes som lokale "landskabsambassadører". En landskabsambassadør kan f.eks. være turguide for turister eller lokale foreninger, skoleklasser eller lignende, som vil ud og opleve et andet landskab end det, der er beskrevet i turistguiden.

Brug de lokale kræfter

Lokalområdet er rigt på ildsjæle og naturelskere, som om nogen kender det lange-landske landskab. Inviter ildsjælene til at indgå i et frivilligt "tilkaldekorps", hvor de kan forestå guidede ture i landskabet for turister, men også for området's egne beboere, skoler og lignende.

Byt landskab med venskabskommunen

Mange kommuner har en venskabskommune. Udnyt det og inviter venskabskommunen på tur i landskabet. På den måde skærpes fortællingen om eget landskab samtidig med, at der skabes grobund for en øget turisme. Det kan være en idé for Langeland Kommune, at koordinere formidlingen om Langelands landskaber med "Udvikling Fyn", der har til opgave at udvikle

det fynske erhvervsliv og turismen. På den måde skærpes fortællingen om eget landskab, samtidig med, at der skabes grobund for en øget turisme. Mange kommuner har en venskabskommune. Udnyt det og inviter venskabskommunen på tur i landskabet.

Idéer til at formidle landskabet

Formidling er mere end ord

Når mange mennesker skal forstå det samme budskab, er det ikke altid nok med ord. Nogle mennesker kan bedst lide at læse en tekst, andre skal se og sanse, før budskabet kan tages ind. Vores brug af medier er også forskellig. Nogle føler sig mest trygge ved en bog eller en trykt folder, mens andre har mobiltelefonen som vigtigste informationsmedie. Det stiller krav til, at vi tænker formidlingen af landskabet på mange forskellige niveauer og måder.

Hjemmesider, sms'er, barcodes og videoklip giver muligheder, som vi ikke før har set. Og i forhold til formidling af landskabet, som jo i høj grad er en visuel oplevelse, er de digitale medier oplagte at bruge.

Familiens landskabsfolder

Landskabet kan opleves med voksne øjne og i børnehøjde. Hvis vi skal give landskabets værdier videre, er det en god idé at klæde forældrene på til at lade børnene se og opleve landskabet. Det kan f.eks. gøres gennem en folder, der både er målrettet børn og deres forældre, gerne med oplevelser og opgaver i landskabet som kan løses i fællesskab. Folderen kan ligge på skoler, institutioner, biblioteker og i supermarkedet, hvor målgruppen færdes.

Brug de tomme bygninger

Det kan overvejes om tomme bygninger med udsigt over landskabet, f.eks. den gamle silo på havnen i Rudkøbing, kan bruges som et formidlingscenter for landskabet.

Hatbakkecenter

Udgrav en hatbakke og lav et naturcenter inde i hatbakken. Her kan de forskellige geologiske lag studeres, og her kan fortælles om landskabets tilblivelse.

Landskabskoordinater

Lav et "landskabsskattekort" med koordinater som angiver særlige værdier eller oplevelser i landskabet. Til koordinaterne er knyttet en digital formidling og fortælling om landskabet. Formidlingen kan bruges som led i undervisningen i skolerne, men også som en digital landskabsfolder. Geocaching - hvor man ved hjælp af en GPS-modtager eller en smartphone finder "skatte", som er placeret rundt i landskabet, er også en oplagt formidlingsform for landskabet og herunder atlasets indhold.

Landskabsbænken

På udvalgte steder med særlig værdi kan opsættes en landskabsbænk. Landskabsbænken giver mulighed for at sidde og nyde udsigten. Samtidig er bænken en slags formidlingsstation, hvor der kan ligge foldere om det omgivende landskab eller opsættes barcodes, hvorfra der via smartphones kan hentes oplysninger om landskabet. Denne formidling kan både gå på geologi, kulturhistorie og landskabets udseende.

Gør atlasset tilgængeligt

Lad atlasset ligge fremme på biblioteket, på rådhuset, i venteværelset og på turistkontoret.

Brug kommunens hjemmeside

Atlasset skal kunne hentes via kommunens hjemmeside. På sigt kan der linkes oplevelser, turguider og anden viden til atlasset.

Postkort

Landskabets enkelte oplevelser eller temaer - hatbakker, hovedgårdslandskaber, kyster med mere - er oplagte at formidle på postkort. Rundturene kan også vises på postkort.

Brug de lokale medier

I samarbejde med lokalavisen kan der sættes fokus på landskabet. Det kan være i forbindelse med lancering af atlasset eller andre nye formidlingsinitiativer i landskabet, men det kan også være, når der sker noget

særligt i landskabet. F.eks. når de levende hegn skifter farve, eller når hatbakkerne dækkes af sne og ligger som hvide puder i landskabet.

Langelandsfestivalen

Hvert år afholdes Langelandsfestival. Festivalen trækker mange til, og ofte kommer gæsterne i flere dage før selve festivalen. I samarbejde med festivalen kan laves en målrettet indsats for at fortælle om de særlige værdier i Langelands landskab. Det kan evt. kobles til cykelture, events eller koncerter i landskabet.

Idéer til at opleve landskabet

Man husker med krop og sanser

Når man færdes i landskabet er krop og sanser med til at huske landskabets former og karakterer. Som når de hatformede bakker gør én forpustet og vækker den indre bjergbestiger. Og når bølgerne ved Gulstav spiller sin helt egen melodi, som skabes af de særlige rullesten der kun findes her. Sanserne er således med til at styrke oplevelsen af landskabet og hermed også med til at skabe forståelse for landskabets værdier. Især hvis man kan kombinere oplevelsen med konkret viden.

Der er mange måder at skabe landskabsoplevelser på. Nogle kan knyttes til organiserede aktiviteter og mål, mens andre har deres styrke i det uventede. Som når man pludselig finder en "hulko" på Gulstavs strande og undres over, hvordan stenen har fået hul i midten.

Hatbakkedag

Hatbakkerne er helt særlige for Langeland. Lav en årlig "hatbakkedag", hvor der efter aftale med lodsejerne gives adgang til udvalgte hatbakker, og hvor der tænkes i aktiviteter som f.eks. kunst og udstillinger på bakkerne m.v.

Se landskabet fra luften

Med droner kan man skabe mulighed for at se landskabet fra en ny vinkel. Skiftet i landskabets karakter kan ses tydeligt fra luften og på en sjov måde være genstand for samtale om og formidling af landskabet.

Langelands landskabstriatlon

Lav en triatlon som spiller op til det langelandske landskab. F.eks. svømning fra Strynø til Langeland, løb op over hatbakkerne, og cykling øen rundt.

Etabler ruter

Beskriv og tilrettelæg temaruter som fortæller om landskabet. Ruterne kan skiltes og beskrives i foldere og via apps på mobiltelefonen. Til turene kan knyttes lokale guider, som kender landskabet godt.

Når der tilrettelægges ture, oplevelser og ruter, bør det altid foregå i tæt samarbejde med de berørte lodsejere, og i respekt for naturen, ynglesæson mv. Sørg for god tilgængelighed og for at turen ender samme sted som udgangspunktet. Inddrag evt. den eksisterende Øhavssti og sørg for at forbedre den. Enkelte ruter kan fastsættes straks, mens andre kræver nøjere planlægning.

Forslag til ruter

Fra nor til nor

- Norlandskaberne langs vestkysten viser sig fra mange sider. Som åbent vand, landbrugsland eller genoprettet som naturområde på ny. En Nor-rute kan formidle norenes natur- og læringsindhold og forskellige tiders skiftende natursyn. Pumpestationerne i tilknytning til norene udgør sammen med de tørlagte nor og grøfterne en sammenhængende fortælling om landskabet, som er værd at opleve.

Ristinge hale på dybt vand

- En gåtur i vandet ud over odden Ristinge Hale og Storeholm uden for fuglenes ynglesæson giver en bemærkelsesværdig oplevelse af det foranderlige kystlandskab. Det påstås at man kan gå helt til Marstal, hvis man svømmer lidt!

Øhavet over vandet

- Øhavet rummer muligheder for at opleve landskabet set fra vandsiden. Flere steder er vandet tilgængeligt for sejlere eller havkajakker, og på Smakkecentret på Strynø kan man leje joller eller kajakker og udforske Lindelse Nor og Strynøbassinet. Farvandet omkring Strynø er særlig rigt på "stednavne" til vands.

Brogårdene langs kysten

- Langs kysterne lå en række gamle broer, hvorfra der tidligere har sejlet skibe med frugt og grønt til fastlandet. Broerne hørte til de såkaldte brogårde, som ligger som perler på en snor langs kysten. Brogårdene med deres broer og fiskerhuse udgør en vigtig fortælling om Langelands og Strynøs kystlandskaber. Der kan evt. tænkes i en længere

vandrerrute langs kysten, med overnatningsmuligheder i gamle huse.

Langelands hovedgårdslandskaber

- I landskabskortlægningen er hovedgårdslandskaberne udpeget som nogle af Langelands værdifulde landskaber. Derfor er det oplagt at lave en rute, som har hovedgårdslandskabet som tema.

Jernbanerute på sigt

- Etabler en jernbanesti på det nedlagte jernbanetracé, hvor en gennemgående stiforbindelse inde i land på højderyggen mellem Rudkøbing og Bagenkop kan formidle by- og landskabsudviklingen i relation til jernbanen.

Idéer til at passe på landskabet

At beskytte værdierne

Når vi skal passe på vores landskab, er det vigtigt at vide, hvilke værdier vi vil og kan beskytte. Det hjælper landskabskortlægningen os til. Når vi kender værdierne, kan vi bl.a. beskytte dem gennem politiske beslutninger og kommunens administration. Men der er også en række andre ting, der kan gøres. Her kan frivillige borgere og foreninger spille en stor rolle. Det kræver dog, at der skabes en bred forståelse for, hvorfor det er vigtigt at passe på landskabet.

Kend dit landskab

De fleste landskaber er ejet af private. Lav en folder eller kampagne om hvordan man som grundejer kan passe på et særligt værdifuldt landskab, hvis man bor i sådan et. Sørg for at have et beredskab eller en kontaktperson som på en inspirerende måde kan bidrage med råd, inspiration og konkret viden.

Uddan de lokale håndværkere

Inviter de lokale håndværkere til et samarbejde og kursus i, hvordan den lokale byggeskik er, og hvordan husene kan holdes ved lige og evt. moderniseres i tråd med byggeskikken. Håndværkerne kommer i lokalsamfundet, og det er dem der kan give de stolte traditioner videre. På samme måde kan der etableres kurser for lokale gartnere, eller andre der har relation til pleje af landskabet.

Lav en hatbakkestrategi

Langt fra alle hatbakker er naturbeskyttede, og der er derfor en risiko for, at nogle hatbakker forsvinder, hvis man ikke passer på. Det vil være nyttigt at lave en strategi for hatbakkerne, og for at få diskuteret, hvad Langeland Kommune vil med dem. Strategien bør finde frem til den hatbakkemodel, som er god for naturen, god for landskabsoplevelsen og god for landskabsfortællingen. Strategien skal naturligvis laves i et tæt samarbejde med lodsejerne.

Aktive borgere

Frivillige borgere har for nylig deltaget i et projekt, hvor de i fællesskab gik ud og rensede Langelands gadekær. På lignende måde kan etableres særlige "passe på" eller plejegrupper. Disse grupper kan enten dannes i forbindelse med et særligt sted, f.eks. Nørballe Nor, eller med et særligt sigte.

Her er to eksempler:

Hegnslaug

- De levende hegn langs veje og markskel har stor betydning for, hvordan landskabet former sig og opleves. Der er mange måder at pleje og vedligeholde hegn på. Ved at oprette et hegnslaug kan man samle gode kræfter, som frivilligt, og efter aftale med lodsejerne, kan gå ud og pleje hegnene og sikre, at de plejes rigtigt. Hegnslaugene kan samtidig udgøre en slags vidensbank, hvor nye metoder og gode erfaringer med pleje og drift kan formidles videre.

Græsnings- og lelaug

- For at opretholde de åbne landskaber er det vigtigt at de plejes. Græsning er en god måde at pleje særlige områder som f.eks. enge, sylter og overdrev. Ved at oprette græsningslaug kan lokale være med til at passe dyr og marker i samarbejde med de lokale lodsejere. Et laug kan også være et bud på, hvordan borgere i fællesskab kan tage ansvar for at passe på landskabet.

Idéer til at udvikle og styrke landskabet

Udvikling og nytænkning

I landskabskarakterkortlægningen er nogle landskaber udpeget med anbefalinger om at "forbedre". Det betyder, at landskaberne kan gøres mere værdifulde, hvis de får den rette pleje, så deres oprindelige karakter træder tydeligere frem. Men der er også andre måder at forbedre landskaberne på. Det kan f.eks. ske ved at forbedre adgangen til landskaberne og derved styrke brugen og kendskabet til landskaberne.

Overgangen mellem land og by er et af de områder, hvor landskabet kan udvikles samtidig med at det beskyttes.

Skab grønne kiler og nye landskaber

Træk landskabet ind til bykanten eller helt ind i byen, så der skabes nye forbindelser mellem landskab og by. Vær opmærksom på hvordan byens kant møder landskabet, og på hvordan bykanten opleves udefra og ind.

I områder, hvor der bygges nyt, kan gamle hegn eller beplantning være med til at give området karakter allerede inden der bygges. I områder hvor vurderingen af landskabskarakteren lægger op til fornyelse, kan det overvejes at skabe nye attraktive landskaber, f.eks. til rekreative formål. Det kræver dog, at det gøres på en måde, som styrker de omgivende landskabsværdier.

Forny landskabet

Sørg for at der løbende plantes træer og hegn, også inden at gamle beplantninger fældes. Hegn på tværs af bakker kan understrege bakkens form. Enkeltstående træer i landskabet kan være med til at tydeliggøre landskabets karakter, som ved Flådet i Tranekær, hvor et enkelt træ på den store græsmark er med til at understrege markens størrelse og flade terræn.

Iscenesæt landskabet

Nogle gange kan et nyt element være med til at sætte landskabet i fokus på en ny måde. I Norge har man f.eks. bygget udsigtsposter i en spændende men samtidig afdæmpet arkitektur. Disse udsigtsposter er med til at sætte det omgivende landskab

i scene, samtidig med at de er en arkitektonisk oplevelse i sig selv. På Langeland kunne man på lignende måde skabe særlige udsigtsposter.

Landart

Ved Tranekær ligger Ticon Park som rummer en fin samling af landart. Landart er en kunst form, der er skabt i naturen og ved hjælp af naturlige materialer. Landart kan også tænkes ind i andre dele af landskabet, og måske være med til at give nye overraskelser som understøtter landskabsoplevelsen. Landart kan også skabes som midlertidige installationer, eller installationer der foregår over tid som en del af naturen.

Tag klimaforandringerne i opløbet

På sigt vil det være nødvendigt at overveje, hvordan man kan sikre sig mod klimaforandringer i form af havvandsstigninger og regn. Her er det en god idé at tage afsæt i de enkelte landskabers karakter og værdier og måske styrke disse ved at skabe nye landskaber, hvor klimaudfordringerne kan håndteres. Mere vand i landskabet kan give mere variation, og derved være med til at styrke og give flere landskabsoplevelser.

Bedre adgang og tilgængelighed

Hvis man skal styrke forståelsen og oplevelsen af landskabet, er det afgørende, at der skabes gode stiforløb, cykelruter og mulighed for at komme ud til kysterne. Tilgængeligheden er vigtig, og det er vigtigt at tænke på alle aldre, når adgangsveje planlægges.

I arbejdet med Landskabsatlas for Langeland Kommune er der opstået en række spændende forslag til, hvordan landskabet kan formidles og sættes i fokus på nye og anderledes måder. En stor del af disse forslag er samlet i dette Idékatalog, som er tænkt som et supplement til atlasset. Med Idékataloget præsenteres en vifte af initiativer, som kan bruges til at sætte gang i formidlingsarbejdet, hvad enten det drejer sig om at involvere, formidle, opleve, passe på eller udvikle landskabet.

Det er Naturstyrelsens håb, at ideerne kan inspirere ikke bare Langeland Kommune men også landets øvrige kommuner.

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.naturstyrelsen.dk